

Nr 268.

Av herr **Forssell**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till spannmålsodlingens stödjande.*

Med anledning av de under riksdagen inträffande händelser på området för den nu pågående stödaktionen för jordbruket, vilka föranlett *Kungl. Maj:ts proposition nr 216 till innevarande riksdag* samt med anledning av denna proposition tillåter jag mig väcka följande motion:

Å sid. 21 i sagda proposition yttrar departementschefen bland annat: »Möjligheterna att finna avsättning för svenskt vete och svensk råg hava under de senaste månaderna försämrats. Ovissheten om utvecklingen å spannmålsmarknaden, då den av kvarnarna avgivna förbindelsen den 31 augusti 1931 upphör att gälla, har medfört, att uppköpen av brödspannmål under sista tiden inskränkts. Ytterligare återhållsamhet härutinnan torde, såsom spannmålsnämnden framhållit, vara att vänta. Med hänsyn till resultatet av den verkställda inventeringen av landets förråd av vete och råg den 1 februari 1931, varom närmare förmåles i omförmälda redogörelse, måste man vid nu angivna förhållanden räkna med den möjligheten, att 1930 års skörd av spannmål icke kommer att i sin helhet hava vunnit avsättning före nästa konsumtionsårs början. Redan under vanliga förhållanden inträder som regel en prissänkning, då den nya skörden kommer i marknaden. Ett upphörande av kvarnförbindelsens giltighet utan att andra prisreglerande bestämmelser träda i stället skulle till följd av den förefintliga differensen mellan de i sagda förbindelse fastställda priserna och världsmarknadens brödsädspriser medföra, att denna prissänkning vid innevarande konsumtionsårs slut bleve synnerligen kraftig. De odlare och spannmålshandlare, vilka icke kunnat tidigare avyttra sina förråd av svensk brödspannmål, skulle därigenom bliva nödsakade att sälja sin vara till priser, väsentligen under de i kvarnförbindelsen angivna. På sätt spannmålsnämnden yttrat synas såväl spannmålsproducenter som spannmålshandlare skäligen hava bort kunna räkna med att vinna avsättning för sin kvarndugliga brödsäd av 1930 års skörd till sistnämnda priser. Likasom spannmålsnämnden finner jag ett ingripande från statens sida nödvändigt i syfte att säkerställa sådan avsättning.»

Detta är ett av de huvudskäl, på grund av vilka departementschefen förklarar sig finna det förslag, som nämnden planlagt till en lösning av »föreliggande problem i vad gäller såväl 1930 som 1931 års skörd», vara »godtagbart». Ehuru det skulle vara frestande att ur olika synpunkter

närmare granska den tankegång, som departementschefen här utvecklar och som innebär, att spannmålsproducenter och spannmålshandlare skulle kunnat räkna med en moralisk skyldighet för riksdagen att tillmötesgå de anspråk av ovan angivet innehåll, som de ansågo sig berättigade att uppställa efter minimiprispolitikens genomförande på sommaren 1930, skall jag här icke inlåta mig på en sådan granskning. Så mycket torde emellertid kunna sägas, att under tiden fram till den 20 april 1931 hava de rimligtvis icke kunnat antyda ett dylikt anspråk. Ty det kan ju icke hava varit dem obekant, att minimiprispolitiken genomfördes av regeringen på egen hand, *utan* riksdagens medverkan, ja, *mot* riksdagens uttalade mening. Men sedan det den 20 april d. å. efter offentliggörandet av konstitutionsutskottets dechargememorial visat sig, att riksdagen skulle komma att *i sak* lämna den av regeringen förda prispolitiken utan anmärkning, har frågan formellt sett kommit i ett nytt läge. Sedan riksdagen underlåtit att av regeringen utkräva ansvar för berörda politik, har riksdagen i sin tur övertagit det moraliska ansvaret för densamma.

Häriifrån är emellertid steget långt till den slutsatsen, att riksdagen skulle vara nödsakad att i och för införandet av sin åtagna moraliska ansvarsförbindelse välja den *form* regeringen nu föreslagit. Från mina borgerliga utgångspunkter synes denna form icke ett ögonblick kunna ens diskuteras. I kritiken av denna form ansluter jag mig i allt väsentligt till de synpunkter, som anförts av kommerskollegium. Den enklaste och enda överskådliga formen för avvecklingen av ifrågavarande ansvarsförbindelse är den direkta ekonomiska gottgörelsen, varigenom hela denna vittutseende och ödesdigra affär vore med en gång bragt ur världen. Självfallet är det icke möjligt för enskild motionär att prestera en kalkyl över huru stor den ersättningssumman kan komma att bliva. Men att undslippa den tvångsorganisation, som regeringen föreslår, synes mig värt ett mycket högt pris. Den erforderliga summan torde böra uppföras på riksstaten 1931/1932.

Med den principiella utgångspunkt jag ovan angivit för mitt bedömande av den av Kungl. Maj:t föreslagna anordningen måste densamma i mina ögon te sig förkastlig även i fråga om åtgärderna för avsättningen och prissättningen av 1931 års skörd. Om minimiprispolitiken från sommaren 1930 medfört så allvarliga ansvarsförbindelser för statsmakterna i förhållandet till odlare och handlande, vilken ansvarighet för en artificiell produktionsinriktning och dennas framtida konsekvenser skulle ej i framtiden uppkomma för riksdagen, om den nu godkände den av regeringen förordade politiken?

Den kungliga propositionen har emellertid åtminstone i ett hänseende fört med sig beaktansvärda resultat. Av den utredning, som presteras i bilaga 3, sid. 27 ff., torde med all tydlighet framgå, att det icke ens i fråga om det jordbruk, som producerar spannmål till avsalu, är möjligt

att tala om ett enhetligt jordbruk med enhetliga och identiska intresen. Det synes vara ofrånkomligt, att generella statsingripanden få ytterst olika verkningar för olika grupper av till avsalu av spannmål producerande jordbruk. Det är visst icke sagt, att det som kan vara till fördel för den ene jordbrukaren, också är det för den andre. Jag kan icke värja mig för det intrycket, att ännu efter debatterna under tvenne riksdagar 1930 och 1931 är det alltjämt ganska oklart, vad som skall inläggas i uttrycket »jordbrukets nödläge» och huru åtgärderna att avhjälpa detta nödläge böra var beskaffade. Med förvåning konstaterar man också, att regeringen alldeles underlåtit att framlägga några undersökningar i ett spörsmål, som förlidet år stod i centrum av den allmänna diskussionen, nämligen spörsmålet om jordbrukets skuldsättning. Måhända har detta problem förlorat i aktualitet för de jordbruk, som direkt haft fördel av minimiprispolitiken. Men hur ställer det sig för de jordbruk, som producera spannmål till avsalu men som *icke* kunnat draga fördel av detta arrangemang? Att sådana jordbruk i ganska stor utsträckning finnas, framgår med all önskvärd tydlighet av den nyss berörda utredningen. Och hur ställer det sig i dessa avseenden för det jordbruk, som arbetar med animalisk produktion? Eller för det jordbruk, som hämtar ett väsentligt stöd från skogsbruk? Många vittnesbörd hava ju givits därom, att en lågkonjunktur brytit ut även för jordbruk av dessa slag. Efter min tanke kommer en stödpolitik, som icke noga undersökt dessa viktiga problem, att i ej liten utsträckning driva politik på måfå. Frånsett det ur principiell synpunkt oantagliga i Kungl. Maj:ts förslag, måste därför om detsamma sägas, att det på ett alltför ensidigt sätt angriper jordbruksproblemet. Enahanda omdöme torde också kunna fällas om en politik, baserad på förhöjning av spannmålstullarna.

Det har sålunda av flera skäl icke varit mig möjligt att biträda vare sig Kungl. Maj:ts förslag eller tullförhöjningslinjen. Den allvarliga oro för framtiden, som råder inom olika kretsar av den jordbrukande befolkningen, måste emellertid av statsmakterna sorgfälligt beaktas.

Denna ängslan kan förvisso antagas bidra till en förvärring av lågkonjunkturen, rent psykologiskt sett. Med den vana, som sedan några årtionden tillbaka synes hava vuxit fast i nationens allmänna tänkesätt, att vänta den avgörande hjälpen från staten, skulle med all sannolikhet uppfattningen, att »staten ingenting vill göra», komma att öka den psykologiska depressionen.

En jämförelse med statsmakternas omsorger om andra samhällsklasser har också hos stora kretsar av jordbrukarebefolkningen framkallat en känsla av att vara från statens sida tillbakasatta. Då det alltså är av vikt, att någon mera betydelsefull åtgärd företages från statens sida, men då det å andra sidan, med hänsyn till lågkonjunkturens utbredning även till animalieproduktionen och det på skogsbruk stödda jordbruket,

knappast synes tillrådligt att begränsa denna åtgärd till spannmålsodlingen, torde det vara att tillråda, att Kungl. Maj:t utrustas med medel att i trängande fall bidra till mildrande av krisens verkningar. Härvid avses t. ex. åtgärder för den händelse lågkonjunkturen inom jordbruksproduktionen skulle leda till att för kreditgivningen till den jordbrukande befolkningen viktiga kreditinstitut skulle i följd av engagementer i jordbruksföretag råka i allvarliga svårigheter, vilka skulle kunna befaras menligt inverka på den allmänna krediten. Regeringen skulle då beredas tillfälle att medverka till en avskrivningsprocedur. Men det kunde också tänkas, att lågkonjunkturen beredde allvarliga svårigheter även i andra viktiga hänseenden, t. ex. för det kommunala livet i jordbruksbygder. Även härvid torde det vara lämpligt, om regeringen ägde reserver att medverka till mildring av kristidens verkningar. Det nu anförda är blott exempel; åt Kungl. Maj:t torde vid en sådan understödjande och avhjälpande verksamhet böra lämnas en viss rörelsefrihet.

Jag föreslår alltså, att riksdagen till Kungl. Maj:ts förfogande ställer ett mera avsevärt belopp att användas i nu angivet syfte. Vad storleken av detta belopp angår, är det givetvis omöjligt att förebringa någon kalkyl över behovet. Då emellertid från sakkunnigt håll det beräknats, att det nu under avveckling stående minimiprissystemet tillfört jordbruket ett mervärde av 25 å 30 miljoner kronor, kan det ju vara rimligt att taga en summa av denna storleksordning som utgångspunkt och nämna förslagsvis siffran 25 miljoner kronor. Det skulle naturligtvis vara ur budgetteknisk synpunkt riktigast att uttaga detta belopp under året 1931/1932. Men detta är ur flera andra synpunkter omöjligt. Medlen måste alltså upplånas. Medlen torde också allt efter som de komma till användning böra avskrivas. Men då man besinnar, vilka ofantliga belopp av lånemedel, upptagna för mildrandet av bankkriserna åren 1922/1923 och 1929, som i realiteten måste betraktas såsom från början förlorade och sedermera också avskrivits, så synes det icke vara orimligt att på föreslaget sätt finansiera den ifrågasatta hjälpen.

Med den här föreslagna metoden vinnes att hjälp beredes åt jordbruket för övervinnande av krisens hårdaste verkningar, samtidigt som intet onaturligt ingrepp sker i den fria prisbildningen på marknaden. Men omedelbart synes den undersökning som jordbruksutredningen på sin tid ifrågasatte men ej hann fullfölja rörande jordbrukets skuldsättningsförhållanden upptagas och genomföras.

Med stöd av det anförda tillåter jag mig föreslå, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 216 ville besluta,

1:o) att i riksstaten för 1931/1932 uppföra det belopp, som kan befinnas behövt för mötande av de behöriga anspråk, som från spannmålsodlars och

spannmålshandlars sida kunna resas på staten vid den förstående avvecklingen av minimiprissystemet;

2:o att till Kungl. Maj:ts förfogande ställes ett belopp av 25 miljoner kronor lånemedel att användas till mildrande av jordbrukskrisens ekonomiska skadeverkningar på sätt i motionen ovan angivits;

3:o att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att den av jordbruksutredningen på sin tid igångsatta men sedermera av olika skäl ej fullföljda undersökningen rörande jordbrukets skuldsättning omedelbart åter upptages och genomföres.

Stockholm den 6 maj 1931.

Carl Forssell.

